

השירה והפיוט בצפון-אפריקה – המשך וחידוש צמיחתו של ז'אנר חדש

אפרים חזן

הערה קצרה שהעיר פרופ' ח' שירמן בספרו "שירים חדשים מן הגניזה"¹ מעמידה אותנו על חלקה ועל תרומתה של יהדות צפון-אפריקה בפיתוחה של השירה העברית הקדומה: "עם גילויים של פיוטים מאדונים² וממחברים אחרים" [בני צפון-אפריקה — א"ח] כותב פרופ' שירמן "מתברר לנו יותר ויותר מה רב חלקם של המערב ואפריקה (צפון אפריקה, ממארוקו עד תוניס) בפיתוח השירה העברית הקדומה: יהודה בן קורייש, דונש בן לברט, יעקב בן דונש ואף אדונים בר נסים הלוי כולם היו ילדי הגלילות הללו כולם תרמו תרומות חשובות לשגשוגה של ספרותנו".

דברים מאלפים אלה מטילים עלינו משימה נכבדה. שכן, רשימת הפייטנים שהעלה פרופ' שירמן ואיכות שירתם מלמדות, כי השירה הזו לא הייתה בבחינת תופעה חולפת, ומוטל עלינו לעמול, לחפש ולהתחקות אחר עקבות ראשונים המשלימים את התמונה של השירה העברית הקדומה בצפון-אפריקה.

על כי יש פירות לחיפוש ממין זה אפשר ללמוד משהו מפייטן בשם רבי "יהודה בר שמואל בן דראע", שדוידזון מייחס לו פיוט שתחילתו "אשרי עין"³. התחקות אחר מקורותיו של רישום זה לימדה, כי מדובר בפיוט "אשרי עין ראתה כהן בהוד ועטרת" המיוחס לריה"ל, וכך עולה שם חדש של פייטן שלא נודע עד כה. והנה נודמן לידנו פיוט מי כמוך, החתום במפורש "יהודה בר שמואל בן דראע חזן חזק". פיוט זה נתגלה בכ"י פארמה 4,1192⁴, המכיל פיוטים וקנינות לימי בין-המצרים. מסתבר כי פייטן זה כמו שמות ידועים אחרים⁵ מוצאו מקהילת דרעה, קהילה מפורסמת במארוקו. לשאר פרטים נזדקק בהזדמנות אחרת.

פייטנים ראשונים אלה כתבו על-פי המתכונת ועל-פי המקובל בתקופתם: ראשונים כתבו במתכונת מזרחית, על דרך הפיוט הארץ-ישראלי, הבאים אחריהם כתבו במתכונת ספרדית — הכול על-פי המרכז הדומיננטי באותה עת. והנה עם הגירוש מספרד בטל מרכז השירה, שהכול קיבלו את סמכותו עליהם. שלוחות השירה

1 הוצאת האקדמיה הישראלית למדעים, ירושלים, תשכ"ו.

2 הוא הפייטן אדונים בר נסים [א"ח].

3 אוצר השירה והפיוט, אות א 8420.

4 יצאה במהדורה פאקסימילית, ירושלים, תשל"ג.

5 כגון משה הדרעי אחד ה"משיחים" שמונה הרמב"ם ב"אגרת תימן".

הספרדית ממשיכות ויונקות משורשי המסורת של שירת ספרד, אך יחד עם זה הן בונות להן דמות משלהן וקווים ייחודיים להן. בעיקר ניכר הדבר בסוגי השירה.

בעניין זה נמצא בצפון-אפריקה טישטוש ההבחנה בין תחומי השירה לקודש ותול: אין כותבים עוד מערכות יוצר או קרובה, וגם לא חלק מהן,⁶ כלומר אין כותבים פיוטים שייעודם להשתלב בתפילה גופה. מן הסוגים המסורתיים אנו מוצאים פיוטי רשות, המשמשים כפיוטי-פתיחה לתפילות שונות, ובעיקר רשות לקדיש, כלומר פיוטים המשתלבים בתפילה במקום שאין בו חציצה והפסק. יתרה מזו גם הפיוטים הקלאסיים של משוררי ספרד מועתקים ממקומם המקורי בתחנות התפילה אל בין התפילות. דוגמה לעניין זה ישמש לנו פיוט מי כמוך של ריה"ל לשבת זכור,⁷ אשר במקורו אמור הוא להשתלב בתוך ברכת הגאולה לפני הפסוק מי כמוך באלים ה', ובמנהגי התפילה של היום הוא נאמר מחוץ למקומו, במקום שאין בו משום הפסק.⁸ בכיוון אחר אנו מוצאים, כי שירים שנחשבו לשירי-חול מובהקים, כגון שירי השבח, מוצאים את דרכם אל בין כותלי בית-הכנסת. הם מושרים לכבודו של המהולל לקראת עלייתו לתורה.

ייעוד חדש זה משפיע, כמובן, על השיר כמו שהשפיע הייעוד הליטורגי בספרד: השפעה זו ניכרת גם בתוכן גם בבחירת מילים מסוימות, ובעיקר בסיום המתקשר אל תפילתו ואל ייעודו.

במקרה שלנו, שהמעמד הוא קריאת-התורה, יצוין המעמד בגוף השיר, והמשורר ישתמש במבחר מילים לעניין זה. גם השבח עצמו, במידה המתאימה לתכונות המהולל, יתרכז בתיאור למדנותו ובקיאותו בתורה שבכתב וכתורה שבעל-פה. נדגים דברינו משיר השבח של רבי דוד בן אהרן חסין,⁹ הפייטן המרכזי של יהודי מארוקו בדורות האחרונים. רבי דוד חי ופעל במכנאס במאה ה"ח (1722-1792), ואין לך קובץ של שירה ופיוט מצפון-אפריקה שאינו כולל כמה וכמה משירי רדב"א חסין. יתר על כן, שניים משיריו זכו לפרסום בכל קהילות המזרח, והם השירים "אוחיל יום יום אשתאה"¹⁰ המספר בשבחה של טבריה והפיוט "אערך מהלל ניבי" המספר שבחי אליהו הנביא, ואשר נתקבל כפיוט לברית-מילה ולמוצאי-שבת. שירי שבח רבים כתב רדב"א חסין וכלל אותם בשער "יקרא דחיי", אשר בספר

6 להוציא את רבי פרגי שוואט, שכתב קדושתא לחנוכה וראה בספרי שירי פרגי שוואט, ירושלים תשל"ו, 36-38, 249-262.

7 תחילתו "אדון חסדך בל יחדל". ארצו השירה והפיוט, אות א 536.

8 בעניין זה מנהגים שונים. יש הקוראים את הפיוט לפני "ברוך שאמר" ויש הקוראים אותו לאחר תפילת העמידה, או אפילו בתפילת מנחה. בקהילות מסוימות קוראים את הפיוט בתוך תפילת נשמת, לפני האמירה "מי כמוך מציל עני מחוק ממנו", וכך נשמר "שמו" של הפיוט.

9 על עיסוקי בפייטן זה זכיתי למענק-מחקר מידי הוועדה למחקרי הוראה במחלקה להכשרת עובדי הוראה במשרד החינוך והתרבות. בהזדמנות זו מובעת תודתי לוועדה.

10 ראה עליו מאמרי "השירה והפיוט של יהודי צפ"א" – החינוך, אדר תשל"ט, 220-225.

שיריו "תהלה לדוד"¹¹ ובראש שער העמיד את השירים שכתב לכבוד שד"רי ארץ-ישראל למכנאס. מתוך שירים אלה נדגים דברינו בפיוטים האלה:

א. אפצחה שיר וזמרה לכבוד מקל תפארה

שיר שבח לכבוד השד"ר רבי משה שפירא שליח צפת. את תולדותיו ואת עניין שליחותו סיכם א' יערי בספרו "שלוחי ארץ-ישראל" והוא נעזר בשיר שלפנינו, כדי לשרטט קווים לדמותו ולאישיותו של השד"ר. מכאן משמע שהשיר מתאר דמותו של רבי משה ומפרט שבחו ותכונותיו אשר עשוהו ראוי להיות שליח.

כתובת השיר: "...וזה יצא ראשונה לכבוד הרב הכולל כל מדות טובות כמה"ר משה שפירא זלה"ה והוא נועם עראב. 'יא לאיים לא תלום חאלי' סימן 'אני דוד בן חסין'".

תיאור: שיר שבח בן ט' מחרוזות בכל מחרוזת שלושה טורי סטרופה וטור איזור אחד.

חריזה: א א א ב ג ג ג ב וכו'. טור האיזור מסיים במלה משה לאורך כל השיר. משקל: שבע הכרות בטורי הסטרופה ושש בטור האיזור (כולל שוואים וחטפים).

אֶפְצָחָה שִׁיר וְזִמְרָה

לְכַבּוֹד מִקַּל תַּפְאָרָה

צָנָה לְנוּ מִשָּׂה

בְּעַמְדוֹ לְקִרְוֵא תוֹרָה

נְחַמְד עֲנַף עֵץ עֲבוֹת

מוֹלִיךְ לַיְמִין מִשָּׂה

5 מְלֵא כָּל מִדּוֹת טוֹבוֹת

יְפֵה מְרֵאָה וְצוֹרָה

בְּקִי בְּחִדְרֵי תוֹרָה

הִלְכָה לְמִשָּׂה

בְּמִשְׁנֵה וּבְגִמְרָא

2. מקל תפארה: על-פי יר' מת: יז. 3/ בעמדו לקרוא תורה: השיר לכבוד השליח הנקרא בשבת בשעת הקריאה בתורה כאשר הזמינו את האיש לעלות לתורה. תורה... משה: על-פי דב' לג: ד. 4/ ענף עץ עבות: כנגד מעשיו הטובים הנותנים ריח טוב על-פי ויק' כג: מ. 6/ מוליך לימין משה על-פי יש' סג: יב ור"ל משה (שפירא) מוליך לימין, כלומר עוזר ומסייע לנצרך. 7/ יפה מראה וצורה: נאה הוא בצורתו החיצונית. 8/ בקי בחדרי תורה: על-פי קידושין י' ע"ב. 9/ הלכה למשה: על-פי המאמר התלמודי (שבת כח ע"ב) וכאן הכוונה כי רבי משה בקי גם בדברי ההלכה

11 יצא בשתי מהדורות, אחת נערכה בידי המחבר וי"ל באמסטרדאם, תקס"ו, והאחרת בקאזאבלאנקה, תרצ"א.

- 10 דִּוְרֵשׁ טוֹב וּמִיִּשְׁרִים
בְּקָלִים נִתְמַוְרִים
כָּל הָעַם עֹנִים אוֹמְרִים:
שְׁפִיר אָמַר מֹשֶׁה
- 15 אִין דִּי בָּאָר שְׂבָחִיו
נְרָצוּי לְרַב אָחִיו
צִיר נְאָמָן לְשׁוֹלְחִיו
אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה
- לֹא קָם עוֹד כְּמֹשֶׁה
דִּוְלָה מִיָּם עֲמוּקִים
מִצּוּף דְּבֶשׁ מְתוּקִים
דְּגַל הַתּוֹרָה מְקִים
- 20 לְעֵשׂוֹת אֲשֶׁר צָנָה
בְּגִלְיֵל עֲלִיוֹן אָנָּה
לְמוֹשֶׁב לוֹ בְּחַדְנָה
ד' אֵת מֹשֶׁה
- נְצָרְהוּ רַם וְנִשְׂא
לְרֵאוֹת אַרְץ קְדוּשָׁה
זְכוֹת אָבוֹת שְׁלֵשָׁה
אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה
- 25 חֲסִין, יְהִי מִי כְמוֹכָה
בְּתוֹךְ עֵדָה נְסוּכָה
צוֹ אֲתוּ אֵת הַבְּרָכָה
אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה

הפסוקה. 10/ דורש טוב: על-פי אס' י: יג. וכאן הפירוש אומר דרשות טובות וישרות. 12/ שפיר אמר משה: יפה דיבר משה ויש כאן רמז לשמו המלא, שפירא. 13/ ורצוי לרוב אחיו על-פי אס' י: ג. 14/ ציר — רצוי לשון נופל על לשון. 16/ דולה מים עמוקים: רמז לעמקותו בתורה. 18/ לא קם עוד כמשה על-פי דב' לד: י. 19/ בגליל עליון: עיר מוצאו של רבי משה היא צפת. 22-23/ לראות ארץ קדושה: זו ברכה שהשד"רים זקוקים היו לה ביותר, שמהם מתו בדרך ולא זכו לשוב לארץ-ישראל, ואף רבי משה שפירא נפטר תוך כדי שליתותו באיזמיר שנת תק"י. 25/ חסין, יהי, כינויים של פנייה לקב"ה. 27/ הברכה אשר ברך משה — על-פי דב' לג: א.

ב. אערך שיר מזהללי / לפני יוצרי מחוללי

שיר שבח לכבוד השד"ר רבי עמרם דיוואן, שליח חברון. שליח נאמן זה היה פעמיים במארוקו, ובפעם השנייה מצא בה את מותו. משוררנו כתב קינה על מותו "אזיל דמעה אל שמועה". תולדותיו ופרשת שליחותו ומותו כתובים בספרו של א' יערי, "שלוחי ארץ-ישראל".

כתובת השיר: "פיוט יסדתי לכבוד יקרת הלת שליחא דרחמנא הרב הכולל כמה"ר עמרם דיוואן יצ"ו נועם 'כל אויביך יבא זמן' סימן 'אני דויד בן חסין חזק'". תיאור: שיר שבח בן י"ג מחרוזות, ג' טורי סטרופה וטור איזור. המחרוזות הראשונה היא מעין מדריך (החרוז שלה הוא החרוז בכל טור רביעי).

חריזה: אאאא בכבא גגאא וכו'.

משקל: שמונה הברות (כולל שוואים וחטפים) בטור.

אָעֶרְךָ שִׁיר מְהַלְלִי

לְפָנַי יוֹצְרֵי מְחוֹלְלֵי

לְכַבֹּד חֶכְמְךָ, שְׂמַחַת גִּילִי אֲשָׁכּוֹל הַכּוֹפֵר דּוֹדֵי לִי

נִפְלְאָת אַהֲבַתְךָ נִשְׁבְּחָה

5 בּוֹעֶרֶת כְּאֵשׁ לְהִקְהָה

בְּמַדְבָּר וּבְעֶרְבָה מְאֹד מְאֹד נֶעְמַת לִי

דִּידוֹתְךָ חוֹשֶׁקֶת

נִפְשִׁי, וְתַמִּיד שׁוֹקֶקֶת

גַּם נָגַם זָהָב וְחִלִּי אֹדֶם פְּטֻדָה וּבִרְקַת

10 דְּוִמָּה דּוֹדֵי בְּמִקְהֵלִים

לְצַבִּי וּלְעַפְּרֵי אֵילִים

אֵלֶיךָ אֶקְרָא נֶעַם חוֹבְלִים יְקַר תְּפָאֶרֶת כְּלִילִי

2. לפני יוצר מחוללי: שהשירים הושרו בבית-הכנסת עם עליית המהולל לתורה. /3.
אשכול הכופר: על-פי שיה"ש א: יד. /4. נפלאת אהבתך זו החיבה שרוחש המשורר לרבי עמרם על-פי ש"ב א: כו. /6. במדבר ובערבה: לשון הכתוב בדברים א: א וכאן כוונתו שבמקומות אלה אש הלהבה בוערת ביותר, שהם מקומות חמים. נעמת לי: ע"פ הפסוק הנזכר בש"ב א: כו. /9. אדם פטדה וברקת. מאבני החשן (שמו' כח: ז) והם סמל ליקר ידידותו וכן בהמשך הטור. /10. במקהלים: בתוך הקהל. /10-11.

15 | בְּיָמַי יְבוֹא גּוֹאֵל
עַל אֲדוֹם אֲשֶׁלִיךְ נְעֲלִי

יְדִידִים, רְעִים, אֶהְיֶה
לְדַבְּרֵי הָיוּ מִקְשִׁיבִים
עֲטֹרוֹהוּ בְּזֵהוּבִים

אֶעֱנֶנּוּ עֲטֹרוֹת לִי

20 | דָּבַשׁ וְנֹפֶת בְּפִיהוּ
רַךְ וְטוֹב בְּמַעֲנָהוּ
מֵאֵל אֲשָׁאֵל יִשְׁמְרָהוּ

יִשְׁמַע מֵהִיכְלוֹ קוֹלִי

בְּזֵרָא אֶרְץ וְשָׁמַיִם
יוֹסִיף לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים
טוֹבִים בְּעַדֵי עַדִּים

וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי

25 | נָטַע יָפֵה, פָּרַח רִטָּב
אֲחִי נֵעַם וְאֲחִי טוֹב
שׁוֹנֵאָף יִקְטוֹף יִקְטוֹב קָטוֹב

אֲלֵהִים ד' חִילִי

חֲסִין קָדוֹשׁ צוֹר עוֹלָמִים
יִתֵּן לָךְ בְּנִים חֲכָמִים

בְּזֵרוּשְׁלָמִי וּבְבִבְלִי

30 | בְּתַלְמוּד מְחַכְּמִים

דומה דודי לצבי וכו': שיה"ש ב:ט, ב:יז. /15. על אדום אשליך נעלי: לשון הכתוב בתהי' ס:י, קח:י ועניינו הנקמה באויב עם בוא הגאולה. /16. ידידים וכו': פנייה לקהל שייענו לשליח וינדבו ביד רחבה. /18. עטרוהו בזהובים: לשון ששאל הפייטן מסוף מסכת תענית לא ע"א אענדנו עטרות לי: איוב לא:לו. /19. דבש ונפת: אלה דברי תורה שבפי רבי עמרם. /21. ישמע מהיכלו קולי: תהי' יח:ז. /24. בעדי עדיים וכו' על-פי יח' טז:ז. ונקט לשון נקבה על-פי הפסוק ולצורך המשקל. /26. אחי נעם ואחי טוב: שמות פרטיים הם במקרא (ש"א יד:ג, יד:ג) ועשאו המשורר שמות תואר. /27. יקטוב קטוב: יכלה וישמיד במגפה על-פי הלשון "מקטב ישוד צהרים" תהי' צא:ו. /29. יתן לך בנים: ברכת הבנים ואפשר שלא היו בנים לרבי

תָּנוּן הָיָה יְהִיָּה הוֹנָה
 חֲסֵדוֹ לָךְ יִצְוֶה
 גַּם מִכָּל מִכָּה נַחֲלִי נִצְיִלְךָ מִכָּל מַדְוָה

זְכוּת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 תְּגַל וְתִשְׁמַח גַּם תָּרֵן 35
 עִם כָּל יִשְׂרָאֵל קִהְלִי
 בְּקִרְיַת אַרְבַּע הַיָּא חֲבֵרוֹן

קוֹם בְּתוֹךְ עִם גְּדוֹל נָרַם
 אֲדוֹנֵי צְדָק אֲדוֹנֵי רָם
 בְּרַךְ לְצוֹר גּוֹאֲלֵי
 לְקִרְוֵא דַת מֹשֶׁה בֶּן עֲמֶרַם

עמרם. 36/ תגיל ותשמח ... בקרית ארבע: ברכה היא לשליח שישוב לביתו כשלום, ותלה בה ברכה לגאולה עם כל ישראל קהלי. 37/ קום בתוך וכו': מכאן שהשיר הנקרא לפני עלייתו לתורה. 37/ אדוני צדק אדוני רם: אף אלה שמות פרטיים (יהו' י:א, מ"א ד:ר).

ביטויים שונים נובעים מצמיחתו של הז'אנר החדש "פיוט לכבוד העולה לתורה", כגון הלשונות "בעמדו לקרא תורה" (א, 3) "בקי בחדרי תורה ובמשנה ובגמרא" (א, 8-9) "דורש טוב ... בקלים וחמורים" (א 10-11) "דגל התורה מקים" (א 18), כלומר השבח בשיר מתמקד סביב נושא התורה ולמדנותו של המהולל. סיום השיר יש בו משום קשר ישיר בין הפיוט לקריאה בתורה, ובשיבוץ שונה הוראה במקצת שעשוע הוא אומר "צו אתו את הברכה אשר ברך משה". וכאן הכוונה היא לברכה ממש, לברכת-התורה שיברך העולה לתורה רבי משה שפירא "בתוך עדה נסוכה", לפני קהל בית-הכנסת. ובדומה לזה גם השיר השני.

דוגמה נוספת נביא מפיוט לברית-מילה, שכתב פייטן מתוניס רבי אהרן פרץ איש ג'רבה, אף הוא בן המאה הי"ח.¹² והשיר פותח:

אָבִי הַבֵּן קוֹם בְּמִהְרָה / וְשֵׂא קוֹלְךָ וְהָרַם

ובהמשך:

רְאֵה הַבֵּט בְּעֵינֶיךָ בְּתוֹרַת אֵל נְאֻמָּה
 הַחֲזֹק בָּהּ בְּשִׁפְי יָדֶיךָ בְּשִׂמְחָה וְשִׁיר וְרִנָּה
 בְּרַךְ לְאֵלֵהי מְעַרְכָּה פִּי כְחַר כְּנוֹ וּנְתָנָה

12 מהדורה של שיריו מכינה מיכל שרף ממכון כ"ץ באוניברסיטת תל-אביב.

הקטע, כפי שאנו רואים, כולל ענייני הלכה הקשורים לקריאת התורה וסיום השיר:

יִשְׁירוּ בְּגִילָה נְאִימָה וַיִּכְרְכוּ אֶת ה'

ובשיר אנונימי לחתן אנו קוראים:

אֲשַׁפֵּל הַפֶּפֶר / דּוֹמָה לְעֶפֶר / עֲלֵה לְסֶפֶר / תּוֹרַת ה'

ולאחר שבחי החתן וברכות לראשו בא הסיום:

וּבְרַךְ לְאֵל בְּרוּךְ ה'

בין שירה זו לשירת-השבח הספרדית קיימים כמה הבדלים מהותיים:

- א. חסרה כאן התבנית המורכבת שבשירי-השבח הספרדיים.
- ב. מעטים הם שירי-השבח הספרדיים הכתובים בתבנית סטרופית. ואם-כן הרי אלו שירי איזור, כמעט ללא יוצא מן הכלל. השירים מצפון-אפריקה הם שירים מעין אזוריים בתבניתם ובמשקלם.
- ג. האקרוסטיכון, שהוא בדרך-כלל סימן לשירת-הקודש דווקא, מצוי כאן בשירי-שבח.
- ד. הסיומת המקראית המאפיינת את שירת-הקודש שכיתה בשירי-השבח שלפנינו. בזה דומים שירי-השבח הללו לשירי-החתונה הספרדיים, העומדים גם הם בין הקודש לחול ואף בהם מצויים הסממנים שנמנו כאן,¹³ אלא ששירי-החתונה הספרדיים לא הוכנסו לבית-הכנסת, שכן לצורך זה נכתבו פיוטים לחתן במתכונת הסוגים המקובלים בפיוט הספרדי.

נמצא ששירת צפון-אפריקה מצמיחה סוג חדש של שירה, שהוא שיר שבח מצד תוכנו, אך מצד מבנהו ומצד ייעודו הריהו שיר-קודש, כשקודש וחול משמים בו בערבוביה. כך נמצא לו, לשיר השבח המאוחר, "מושבו בחיים", שכן לא נוכל לתאר לעצמנו, כי הדורות האחרונים בצפון-אפריקה יכולים היו לפנות לבם למסיבות של שמחה חילונית, מסיבות של קריאת שירה לשמה, כפי שהיה בספרד. והרי במסיבות אלה שימשה שירת-החול ובוודאי גם שירת-השבח, ושם האזין לה קהל חובבי-השירה, ושם נתפאר הנדיב בשירי-השבח שהוקדש לו, והתהלל באיכות שירתו. משבטלו מעמדות אלה עמדו הסוגים השונים של שירת-החול לפני הברירה להיעלם או למצוא לעצמם מסגרת אחרת. ואכן רוב הסוגים של שירת-החול נעלמים מנופה של השירה המאוחרת, ואין אנו מוצאים מהם אלא מעט שבמעט. מה שאין כן בשירת-השבח. את זו העבירו הפייטנים המאוחרים מן המסיבה החילונית אל מעמד

13 וראה מאמרי: "שירי חתונה לר' יהודה הלוי". דוכן, יא, ירושלים תשל"ח, עמ' 27-33.

קריאת-התורה, שעה שהמהולל עולה אל התורה, כך נתקרבה שירת-השבח המאוחרת בצפון-אפריקה קירבה רכה אל שירת-הקודש. מעתה גם אי אפשר עוד לכתוב שיר-שבח רק מתוך הרגשת ידידות וחיבה¹⁴ אל המהולל, יש למצוא את ההזדמנות ולקשור אותה לעלייתו של המהולל לתורה. ולא סתם עלייה אלא עלייה כזו שיש בה חגיגות: אם לכבוד מאורע או שמחה משפחתיים, ואם לכבוד אורח חשוב, כגון שד"ר שהגיע מארץ-ישראל לקהילה, ואם בימים טובים ובשבתות מיוחדות. ואם לרגל אירוע כלשהו שיש בו עניין לציבור. מתוך כך על המשורר להדגיש ולהבליט שבחים כאלה שיזכרו להערכה מצד הציבור כולו, כגון: לימוד-תורה, נדיבות לכלל, פעילות ציבורית וכד'. את דברי השבח וההוקרה האישיים שבינו לבין המהולל הוא מבליע בתוך השיר ובין השיטין. כך מקבל שיר השבח גוון של שיר הבא, כאילו, מן הציבור כולו. למעשה זוכה המהולל בדרך זו להתעלות נוספת, ציבורית, התעלות שלא הייתה לו בשירי-השבח הקלאסיים בעלי האופי הפרטי.

14 אלא אם כן נכתבים הרברים כחילופי איגרות וכדברים פרטיים שבין המשורר לידידו ואז אין הם מוצגים לפני הציבור ואין הזדמנות לזמרם.